

Bochten in het beleid

Ontwikkelingssamenwerking.

Van Moreels naar Boutmans en verder?

| Annelies Van Bauwel en Isabel Verplaetse

Ondanks vele “ontwikkelings-pogingen” is er nog steeds geen voldoende oplossing voor de Noord-Zuid problematiek en deze zal er niet komen zolang er geen structurele veranderingen doorgevoerd worden in de verhoudingen tussen Noord en Zuid. Ondertussen volstaat voor de meerderheid dat een klein departement in de westerse regeringen zich bezighoudt met samenwerking met het zuiden, als een doekje voor het bloeden.

Sinds de onafhankelijkheid van de kolonies zijn verschillende ontwikkelingsvisies reeds de revue gepasseerd. Met de publicatie van “Het Orkest van de Titanic” ontstond reeds een eerste, beperkte discussie rond visies en praktijken i.v.m. Ontwikkelingssamenwerking. Als de wanpraktijken dagelijks in de krant verschijnen, gaat het grotere publiek vragen stellen en kan een politicus niet anders dan hervormen en heroriënteren, al verloopt dit op zulk moment niet in ideale omstandigheden.

Voormalig Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Reginald Moreels heeft deze uitdaging aangenomen en het beleid hervormd naar eigen inzicht en ervaring, die hij voornamelijk opdeed bij de humanitaire organisatie Artsen Zonder Grenzen. Een idealistische dokter is nog geen geslaagd politicus. In dit artikel willen we kort een overzicht geven van de belangrijkste hervormingen die Moreels in het beleid voor ontwikkelingssamenwerking heeft willen doorvoeren en de eerste reactie vanuit de sector hierop. Hoewel bepaalde veranderingen nog niet volledig in de praktijk werden gebracht, wagen we ons toch reeds aan een eerste toetsing van de vooropgestelde doelstellingen en het gebruik van het budget. Aangezien de financiële stromen deels het beleid materialiseren, kan zulke evaluatie een zekere consequentie in uitvoering blootleg-

gen. Met andere woorden: ontvangen de concentratielanden en -sectoren effectief de meeste aandacht en (financiële) ruimte? Hoewel deze kwantitatieve test slechts deels het beleid kan evalueren, poogt ze aanwijzingen te geven waar zich een kwalitatief probleem zou kunnen stellen.

Verder bekijken we waar de bocht in het beleid ons heenbrengt en met welke perspectieven en moeilijkheden de nieuwe Staatssecretaris, Eddy Boutmans (Agalev) rekening zal moeten houden. Wat is zijn standpunt en welke weg zal hij kiezen?

Evolutie in de Toekomstplannen van Moreels

De toekomstplannen, met de richtlijnen voor het beleid, werden in twee documenten naar buiten gebracht. "Kleur Bekennen" presenteerde hij in het najaar 1996 en diende als discussietekst.¹ Centraal in deze tekst is de lokale aanpak van de ontwikkelingsproblematiek: ze pleit voor kleinschaligheid, concrete acties met directe voordelen voor de bevolking zonder aandacht voor intermediaire structuren of macro- en globaal economisch kader. Dit was dan ook de belangrijkste kritiek op het document. Hij besteedde geen aandacht aan bijvoorbeeld de schuldenproblematiek of de Europese context. Een eerste denkoefening voor de institutionele hervorming werd wel opgenomen.

Het "Beleidsplan voor de Belgische Internationale Samenwerking"² is het tweede document dat ook deels in een kaderwet gegoten werd.³ Hier toont de Staatssecretaris al meer aandacht voor het globale kader waarin de ontwikkelingssamenwerking zich afspeelt. Toch blijft het gebrekkig invoegen van het macro-economisch kader terecht één van de kritieken. Verder is de stijl veranderd in een meer ideologisch en filosofisch opgestelde tekst met meer morele woorden en soms sloganeske zinnen. De brochure is dan ook meer een uithangbord waar, hoewel beter geargumenteed, weinig concreet wordt uitgewerkt. De structuur en inhoud blijven vaak verward en hoekstenen, prioriteiten, objectieven, strategieën, instrumenten en thema's worden wel eens door elkaar gehaald.

Box 1: Schema Beleidsplan voor de Belgische Internationale Samenwerking

1. Hoekstenen voor Internationale Samenwerking
 - 1.1 Bijzondere aandacht voor mensenrechten – democratie – en behoorlijk bestuur
 - 1.2 Werken aan een echt partnerschap
 - 1.3 Armoedebestrijding via aanpakken van dualisering
2. Objectieven
 - 2.1 Het versterken van het socio-economisch draagvlak
 - 2.2 Het versterken van het maatschappelijk draagvlak
 - 2.3 Een sensibiliseringsbeleid in eigen land
3. Strategieën
 - 3.1 De ontwikkelingsrelevantie
 - 3.2 De geografische concentratie
 - 3.3 De sectoriële concentratie
 - 3.4 Vernieuwde samenwerkingsmodellen
 - 3.5 Samenhang van de Belgische internationale samenwerking
- 3.6 Het volume van de internationale samenwerking
4. De Europese context van de Belgische Internationale samenwerking

Hoekstenen en objectieven

Drie krachtlijnen staan centraal in het Beleidsplan voor Internationale Samenwerking: in de eerste plaats is er aandacht voor de mensenrechten, democratisering en een behoorlijk bestuur, ten tweede pleit het plan voor de uitsluiting van elk superioriteitsgevoel en de keuze voor echte partnerschappen. Tenslotte dient armoede bestreden te worden door het aanpakken van de dualisering.

Moreels denkt eerder in termen van "Internationale Samenwerking" dan in termen van "Ontwikkelingssamenwerking", omdat ontwikkeling meer inhoudt dan louter sociaal-economische determinanten. Deze voorkeur valt ook af te leiden uit de drie objectieven die worden vooropgesteld in het Beleidsplan. Het beperkt zich niet

tot het bevorderen van de socio-economische ontwikkeling, maar schenkt ook aandacht aan het versterken van het maatschappelijk draagvlak en aan de sensibilisering van de Belgische publieke opinie.

Nadruk wordt gelegd op economische groei gericht op de armsten, op duurzame menselijke ontwikkeling en op ondersteuning van de economische sector. Economische groei creëert welvaart, maar deze welvaart moet rechtvaardig verdeeld worden. Daarom moeten de Belgische inspanningen bijdragen tot de sociale ontwikkeling en leiden tot een aanwijsbare verbetering van de UNDP-indicatoren⁴ inzake menselijke ontwikkeling.

Wat het maatschappelijk draagvlak betreft, ligt de nadruk op conflictpreventie – in dit kader past de strijd tegen wapenhandel – en op de overgang van noodhulp naar meer structurele hulp. Dit blijkt uit een nieuw KB, waarbij een regeling werd getroffen voor rehabilitatiehulp.

Het Departement legt ook de nadruk op sensibilisering en een goede beeldvorming van de ontwikkelingssamenwerking: men wil informatie verspreiden over het Belgische beleid, de dialoog tussen Noord en Zuid stimuleren, en ook de andere actoren zoals Niet-Gouvernementele-Organisaties (NGO's) zullen hierbij betrokken worden om de publieke opinie een inzicht te geven in de concrete realisaties van de verschillende acties.

Hervormingen in strategieën en veranderingen in het budget

Na een kort overzicht en bespreking van de belangrijkste hervormingen, evalueren we het budget.

Een duidelijke lijn die terug te vinden is binnen de directe bilaterale samenwerking is de concentratie strategie, zowel geografisch als sectorieel, met als doel efficiënter tewerk te kunnen gaan. Ook in de multilaterale samenwerking wordt deze strategie toegepast. De hervormingen voor een meer professionele indirecte bilaterale samenwerking (o.a. NGO's) en de wijzigingen in de verhouding van de sector Ontwikkelingssamenwerking tot de private sector trachten een breuk te vormen met het verleden. De mythische norm blijft enkel een doelstelling, maar we onderzoeken hier ook de algemene tendensen die zich binnen het budget voordoen.

Tenslotte wordt de nodige aandacht besteed aan de institutionele hervormingen.

Ontwikkelingsrelevantie

Wat de ontwikkelingsrelevantie betreft, worden drie principes voor ogen gehouden: eenvoud, transparantie en efficiëntie.

De methodologische controle, die België gebruikt om de duurzaamheid te meten, is dezelfde als die van het Development Assistance Committee (DAC) van de OESO. De volgende criteria worden gehanteerd om de duurzaamheid van ontwikkelingsinterventies te onderzoeken: 1. versterking van de institutionele en beheerscapaciteit; 2. voldoende financiële rentabiliteit, 3. economische en sociale impact; 4. technische leefbaarheid; 5. efficiëntie van wijze van uitvoering; 6. gelijkheid van mannen en vrouwen; 7. bescherming van het leefmilieu.

De administratie zou over checklists beschikken om op een systematische wijze de ontwikkelingsrelevantie te toetsen van bilaterale interventies en van de multilaterale samenwerking.

Geografische concentratie

Aangezien België een klein land is met een beperkt aantal middelen, is het belangrijk de samenwerking te concentreren op een beperkt aantal landen en sectoren.

Moreels stelde een aantal criteria op waaraan landen moeten voldoen om in aanmerking te komen als partnerland. Het verschil met vroeger zit niet zozeer in de intentie om de samenwerking te concentreren, maar voor het eerst werden het aantal landen en de criteria voor dit concentratiebeleid vastgelegd in een kaderwet.

Per partnerland zal een specifieke landenstrategienota opgesteld worden, waarin de politieke, sociale en economische situatie van dat land, de kans op verdere ontwikkeling, een overzicht van de Belgische steun en die van andere actoren, de doelstellingen en instrumenten worden beschreven.

Box 2 Criteria voor de keuze van partnerlanden

1. **graad van armoede van het partnerland, gemeten op basis van het peil van de socio-economische ontwikkeling, van de "menselijke ontwikkelingsindex" en van de "menselijke armoede-index";**

2. relevante en actuele ervaring van de Belgische internationale samenwerking m.b.t. het land;
3. inspanningen die het partnerland levert met het oog op zijn socio-economische ontwikkeling;
4. inachtneming door het partnerland van het principe van goed bestuur;
5. aanwezigheid van een crisissituatie in het partnerland waarbij de Belgische internationale samenwerking een rol kan spelen in het oplossen van het conflict en het voorkomen van verder geweld;
6. graad van regionale integratie van het partnerland in het kader van regionale samenwerking;
7. het voeren door de overheden van het partnerland van een politiek ter wegwerking van discriminaties en van een beleid gericht op gelijke kansen.

Concreet betekent dit dat de bilaterale samenwerking zich zou concentreren op 25 in plaats van 47 landen. Bij de bekendmaking van de landenkeuze rezen er vele vragen en verweet men Moreels de fout van zijn voorgangers: het opstarten van nieuwe duurzame samenwerkingsverbanden om andere dan zuiver ontwikkelingsrelevante redenen. Burkina Faso en de Filippijnen, waar een sterke aanwezigheid is van ACW-Wereldsolidariteit, zijn voorbeelden van nieuwe partnerlanden. In ieder geval, als concentratie een keuze is, lijkt het niet consequent nog nieuwe samenwerkingsverbanden op te starten, tenzij deze onvermijdelijk zijn na opstelling van de selectiecriteria. Ook dit was niet het geval. Ter argumentering van de landenkeuze werden pas later de criteria bekendgemaakt. Er blijkt echter geen rechtlijnig en objectief verband tussen beide, en zoals Dirk Van Der Maelen zegt: "De indruk ontstaat dat de criteria er nadien werden opgeplakt en dat het als het ware mogelijk is te "shoppen" tussen de verschillende criteria."⁵ Het geheel van criteria is erg ruim zodat uiteindelijk vele landen in aanmerking kunnen komen om partnerland te worden. Bovendien werden enkel de criteria opgenomen in de kaderwet. Iedere opvolger kan aldus andere partnerlanden kiezen. De beperking van het aantal partnerlanden (25) is eveneens opgenomen in de kaderwet, wat zal neerkomen op "vervangingen" van partnerlanden. Er bestaat, zoals Jean Bosuyt zegt, geen waterdichte garantie dat bij een coalitiewissel nieuwe landenkeuzes mogelijk en soms ook wenselijk zijn, aangezien een situatie in een regio zeer snel kan veranderen. Uiteindelijk ontstaat er dan een nieuw probleem: een grote rotatie van partnerlanden.⁶

Volgens sommigen is zelfs het beheer van 25 landen nog te veel om een serieuze expertise op te

bouwen. Bovendien is volgens Martine van Dooren, voormalig directeur Gouvernementeel Samenwerking van het ABOS, er minimum 200 miljoen Bef per jaar nodig om zinnig werk te verrichten in een partnerland.

Hoe consequent is de uitvoering van het beleid van Moreels inzake geografische concentratie? Aangezien de samenwerkingsverbanden van het verleden niet tenietgedaan kunnen worden, moeten we rekening houden met een overgangsfase die voor een soort phase-out moet zorgen. De landenstrategienota's, opgenomen in het beleidsplan, zijn nog niet voltooid, wat de volledige werking van de geografische concentratiestrategie kan vertragen.

Algemeen verhoogt het relatieve deel binnen de directe bilaterale portefeuille dat gespendeerd werd aan de partnerlanden van 46 procent naar 67 procent. Ook in nominale cijfers gaan de landen als totaal erop vooruit. De continuïteit van de uitgaven naar de partnerlanden is niet steeds verzekerd zoals de onderstaande tabel toont. Het aantal landen dat op 200 miljoen Bef per jaar kan rekenen stijgt maar blijft beperkt. Een aantal partnerlanden zoals Angola, Laos, Ethiopië, Cambodja en Peru moeten het stellen met een zeer karig budget.

Bij de 25 partnerlanden (24 landen en 1 regio) zijn er overigens vijf landen (Zuid-Afrika, Palestina, Uganda, Laos en Angola) die voor 1995 geen bilaterale steun kregen en dus volledig nieuwe partners van de Belgische bilaterale samenwerking zijn.

Tabel I : Directe Bilaterale Samenwerking met partnerlanden

	Uitgaven in miljoen Bef			
	1995	1996	1997	1998
Angola				
Benin	28,6	7,4	296,3	76,0
Bolivia	544,8	39,4	318,0	239,0
Burkina Faso	21,2	123,2	225,1	63,0
Burundi	107,3	45,8	27,2	
Cambodja	33,5	21,2	27,7	
DR Congo	107,1	142,9	256,4	249,0
Ecuador	119,8	61,2	113,4	82,0
Ethiopië	0,0	223,2		
Filippijnen	4,1	16,2	48,2	67,0
Ivoorkust	163,5	119,0	259,5	260,0
Kenia	20,3	43,2	66,0	104,0
Laos	1,2	15,2	26,1	39,0
Mali	5,3	174,3	40,4	34,0
Marokko	107,4	228,0	343,4	167,0
Niger	175,5	190,7	51,6	107,0
Palestina	0,0	0,0	16,3	47,0

Peru	16,2	1,3	10,2	
Rwanda	70,8	271,2	293,2	463,0
Tanzania	39,0	46,3	19,8	237,0
Tunesië	122,4	278,3	95,1	226,0
Uganda	1,0	3,0	5,0	172,0
Vietnam	60,2	80,2	76,4	83,0
Zuid-Afrika	124,1	24,8	109,3	69,0
Totaal bilaterale				
	4099,7	4493,4	4425,6	4167,0
Totaal concentratie				
	1873,4	2155,8	2724,3	2784,0
% concentratie	45,7%	48,0%	61,6%	66,8%
# landen < 200	1	4	7	6

Bron : Activiteitenverslagen 1995-1998 ABOS

Lege cellen: < 10 miljoen Bef

Indonesië	98,7	111,1	14,0	
Kameroen	35,7	164,7	16,1	46,0
Macedonië	0,0	0,0	10,0	20,0
Madagascar	0,0	0,0	200,0	
Mauritanië	0,0	0,0	0,0	80,0
Mozambique	0,7	105,3		
Namibië	47,5	47,7	15,2	27,0
Senegal	78,3	189,8	109,8	108,0
Suriname	43,9	46,6	47,2	93,0
Thailand	88,9	84,7	125,7	80,0
Togo	0,0	49,5	0,0	116,0
Zambia	10,0	3,0	1,0	10,0
Zimbabwe	33,1	24,5	14,4	

Bron : Activiteitenverslagen 1995-1998 ABOS

Lege cellen: < 10 miljoen Bef

Sectoriële concentratie

Anderzijds zouden logischerwijze bij de concentratiestrategie de uitgaven voor niet geselecteerde landen verminderen. De bewegingen in de uitgaven aan deze landen zijn uiterst merkwaardig: vijf landen kennen een effectieve vermindering⁷, zes landen blijven stabiel of schommelen sterk⁸, twee landen kennen stijgende cijfers (Namibië en Senegal) en zes nieuwe landen (Macedonië, Madagascar, Togo, Mauritanië, Eritrea en Bosnië-Herzegovina) ontvangen meer dan 10 miljoen Bef. De laatste twee groepen van landen ontcrachten het concentratiebeleid van Moreels zeer duidelijk.

Het gebrek aan objectiviteit in de landenkeuze die niet in de wet werd vastgelegd en het versnipperd geheel van criteria maakt de kans op rotatie van partnerlanden bij de opvolger zeer groot. Bovendien worden de doelstellingen slechts gedeeltelijk budgettair nageleefd. Hierdoor komt de term Internationale Samenwerking en Partnerschap in het gedrang, want samenwerking is meer dan om de vier jaar beloftes rondstrooien in het Zuiden.

Tabel : Directe Bilaterale Samenwerking met niet-partnerlanden

(Uitgaven in miljoen Bef)

	1995	1996	1997	1998
Algerije	166,9	118,6	128,1	107,0
Bangladesh	84,8	15,3	14,6	
Bosnië-Herzegovina	0,0	16,0	28,7	12,0
Congo	0,7	117,7	11,8	
Eritrea	0,0	100,0		
Gabon	54,2	17,9	31,0	
Guinee	5,0	37,2		

Tenslotte werden vijf sectoren uitgekozen waarop de Belgische Ontwikkelingssamenwerking zich zal toeleggen, namelijk: gezondheidszorg en gezinsplanning, landbouw en voedselzekerheid, onderwijs, basisinfrastructuur (Moreels vindt dat grote infrastructuurwerken uitgevoerd moeten worden via internationale instellingen) en maatschappij opbouw (belangrijk hierbij zijn positieve maatregelen gericht op goed functionerende instellingen van uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht en de financiële instellingen). De selectie van vijf sectoren blijft enerzijds zeer ruim waardoor de "concentratie" zich beperkt, maar is door opname in de kaderwet geconsolideerd. De toevoeging van de drie thematische sectoren lijkt het beleid enkel complexer te maken. In het eerste project van de strategieën is zeer terecht het thema ontwikkelingsrelevantie opgenomen. Twee van de zeven criteria behandelen reeds het milieu- en gendervraagstuk. Door deze nogmaals als thematische sector op te nemen legt Moreels weliswaar extra nadruk op deze criteria, maar verzwakt anderzijds de vijf andere criteria. Sociale economie had men desnoods nog als zesde sector kunnen opnemen. Door toevoeging van de thematische sectoren met gender en milieu in het bijzonder komen er bovenop de sector- en landenstrategienota's nog twee nota's bij. In principe zou dus iedere interventie moeten passen binnen de landenstrategie, sectorstrategie én de drie specifieke themastrategieën. Dit lijkt geen voorbeeld van een eenvoudig, efficiënt en transparant beleid.

De uitgaven via ABOS per sector geven een duidelijk stijgende tendens in de sociale sector, de gezondheidszorg en de nood- en voedselhulp. Deze duiden op het humanitaire karakter van Moreels en zijn beleid. Ook de administratiekosten en de categorie "plurisectoraal" stijgen. Deze laatste, goed voor bijna 40 procent van het budget, vertoont de algemene tendens naar meer geïntegreerde projecten waar binnen een regio bijvoorbeeld landbouwinitiatieven gekoppeld worden aan onderwijs en gezondheidszorg. Een toewijzing per sector wordt hierbij moeilijk en maakt de totale verdeling over sectoren iets minder transparant.

Verder is er enkel bij de industriële sector een duidelijke daling vast te stellen. De overige sectoren vertonen een grilliger beeld (onderwijs, landbouw) of wijzigen niet fundamenteel."

Instrumenten van Ontwikkelingssamenwerking

Een terugkerende kritiek op "Kleur Bekennen" is het gebrek aan aandacht voor het macro-economisch niveau. Men is in het Beleidsplan hieraan tegemoet gekomen door een hoofdstuk te wijden aan de instrumenten van Ontwikkelingssamenwerking. De mogelijkheden van de overheden van de armste lage inkomenslanden zijn vaak onvoldoende om minimale functies uit te voeren. Daarom wordt een bijdrage geleverd aan het "Speciaal Programma voor Bijstand aan Sub-

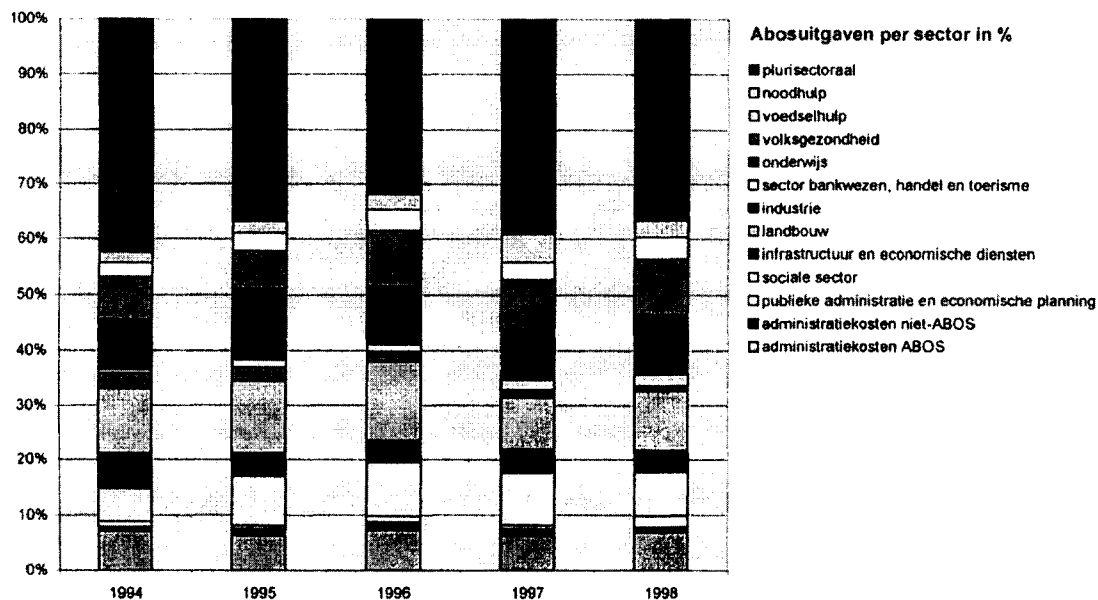
Saharaans Afrika" van de Wereldbank, dat als doel heeft de armere landen van Sub-Saharaans Afrika met een structureel aanpassingsprogramma (SAP) in staat te stellen om hun financiële stromen in evenwicht te houden tijdens de aanpassingsperiode, aangezien SAP's soms erg ingrijpende besparingsmaatregelen inhouden.

Andere instrumenten zijn:

- schuldverlichting;
- de bijdrage aan IDA van de Wereldbank, dat zachte leningen levert;
- betalingsbalanssteun, waarbij deviezen ter beschikking worden gesteld aan het ontvangend land om noodzakelijke aankopen te doen in het buitenland of om intresten op lopende leningen af te betalen;
- microkredieten, waarbij zeer kleine leningen aan armen worden verleend met de bedoeling hen toe te laten een eenvoudige economische activiteit uit te voeren;
- leningen van staat tot staat, dit zijn zachte leningen met een looptijd van 30 jaar, een gratieperiode van 10 jaar en tegen een rente van 0 of 2 procent.

Multilaterale concentratie

De doelstelling de multilaterale samenwerking te beperken tot 20 organisaties is duidelijk opgenomen in de kaderwet en hier dienen de volgende staatssecretarissen zich eveneens aan te houden.

Box 3 : Criteria voor de keuze van de internationale organisaties

1. de algemene doelstellingen van de internationale organisatie moeten aansluiten bij die van de Belgische internationale samenwerking;
2. de actiedomeinen van deze organisatie dienen overeen te stemmen met een of meerdere prioritaire sectoren of thema's van de directe bilaterale samenwerking;
3. de internationale organisatie moet een planmatige aanpak hebben die voortvloeit uit ontwikkelingsprogramma's welke een evaluatie mogelijk maken;
4. de bijdragen van multilaterale samenwerking dienen coherent te zijn met de steun die eventueel door andere actoren aan de internationale organisatie wordt gegeven, om zo het effect ervan te maximaliseren.

Deze criteria zijn coherent met het beleid voor de directe bilaterale samenwerking in de zin dat het zich evenzeer op de prioritaire sectoren en thema's dient te concentreren en rekening moet houden met dezelfde criteria inzake ontwikkelingsrelevantie.¹⁰

Deze maatregel werd ook voorgesteld door de Parlementaire Opgvolgingscommissie en heeft als doel te komen tot een intensievere samenwerking en een actievere rol in het beslissingsproces. Het vereenvoudigt zeker de administratieve verwerking en creëert meer ruimte voor inhoudelijke opvolging. Toch kan men zich de vraag stellen of België bij de Wereldbank effectief meer gewicht in de schaal zal kunnen leggen als haar aandeel stijgt van 0,1 naar 0,2 procent. Een betere organisatie bij het ter beschikking stellen van onze expertise zou een meer realistische manier zijn om invloed uit te oefenen op het beslissingsproces.

Het is duidelijk dat Moreels in 1998 nog gepoogd heeft deze wet in praktijk om te zetten, door 16 van de 47 organisaties of programma's niet langer te steunen. Anderzijds voegde hijzelf 7 nieuwe organisaties toe aan de lijst der multilaterale samenwerking.¹¹ Het aantal organisaties waar in het jaar 1998 nog actief steun aan werd verleend telt 33, wat ruim boven de norm ligt. Ook hier zal waarschijnlijk het argument van de overgangsfase opgaan. De nieuwe organisaties die aan de lijst werden toegevoegd, werken voornamelijk binnen het terrein van democratisering en mensenrechten.¹²

De totale uitgaven voor de multilaterale samenwerking kennen een eerder grillig verloop. De eerste twee jaren dalen ze tot het niveau van eind jaren 80, terwijl in 1997 en '98 het budget duidelijk stijgt zowel nominaal als relatief. In 1998 bedroeg de totale uitgave 8,2 miljard Bef waarvan 2,9 miljard Bef of 35 procent naar het Europese Ontwikkelingsfonds gaat, waarmee Lomé wordt gefinancierd. Vandaar dat een duidelijke visie op het Europese Ontwikkelingsbeleid meer dan noodzakelijk blijft. Het standpunt van Moreels t.a.v. de Lomé-Conventionie (EU) met de ACP-landen komt aan bod in het Beleidsplan. Algemeen wordt gepleit voor een meer open relatie met deze landen en een hervorming van stabilisatieprogramma's zoals STABEX. Of Europa hiernaar oren heeft is twijfelachtig.

Indirecte actoren

Initiatieven van NGO's, universiteiten en VVOB/AFEFE worden (mede)gefinancierd door Internationale Samenwerking.

Moreels voerde een belangrijke hervorming door i.v.m. de financiering van de NGO's: hij schakelde over van projectfinanciering naar programmafinanciering. Deze hervorming is van toepassing op alle NGO-activiteiten: zowel op dienstverlening, partnerfinanciering als op het uitzenden van NGO-coöperanten en educatiewerk. Ze wordt beschouwd als een grote vooruitgang aangezien in het oude systeem de overheid subsidies toe-kende op basis van vier organieke kaders, terwijl nu slechts één enkele erkenning vereist is. Met deze hervorming wil Moreels een grotere professionaliteit van de NGO's bereiken. Door hen een hogere toelage toe te kennen (tot 85 procent van de totale kostprijs) wil hij hen aanmoedigen om samen te werken.

De nadruk wordt gelegd op ex-post evaluatie en controle in plaats van ex-ante onderzoek. Hij vergroot hiermee de autonomie en verantwoordelijkheid van de Derde Wereld organisaties.

Toch is Moreels bij de goedkeuring van het aantal NGO's te voorzichtig geweest, volgens Johan Cottenie van het NCOS.¹³ Volgens hem zouden de NGO's ook voldoende tijd gehad hebben voor de hervorming naar een meer programmatische aanpak en het werken in grotere samenwerkingsverbanden. De mogelijke reden van vertraging zou van communautaire aard kunnen zijn: door de grote versnippering van de NGO-sector in Wallonië zouden Franstalige NGO's nog verder

teruggeslagen kunnen worden. Misschien wou de Staatssecretaris dit vermijden.

Sinds het KB van 18 juli 1997 dat de vernieuwde samenwerking met de NGO's bepaalt, vallen ook de educatieve activiteiten van de NGO's onder programmafinanciering. Voor de uitvoering van de sensibiliseringsdoelstelling koos Moreels duidelijk voor de NGO's als belangrijke actoren. Het educatiebudget besteed door de NGO's steeg van 90 miljoen Bef in 1995 naar 370 miljoen Bef in 1999. In dit jaar werd 550 miljoen Bef of 2,5 procent van het budget gespendeerd aan sensibilisering.¹⁴ Het gevaar van zulke snelle groei is een tekort aan deskundigheid. Een kwaliteitsbewaking en -controle is in een volgende fase geen overbodige luxe wil men wildgroei voorkomen. De samenwerking tussen enkele educatieorganisaties is anderzijds opvallend en biedt hoop voor de verdere en noodzakelijke verbetering in deze deelsector.

De Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand (VVOB) en haar Franstalige tegenhanger l'Association pour la Promotion de l'Education et de la Formation à l'Etranger (APEFE) hebben onder andere als doelstelling het verlenen van steun aan het onderzoek, de organisatie en de ontwikkeling van onderwijs- en vormingsprogramma's in de ontwikkelingslanden. Het zijn deze activiteiten die gesubsidieerd worden door ABOS.¹⁵

Een belangrijke plaats in het geheel van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking wordt ingenomen door de universitaire samenwerking. Het beleid zou daarom het versterken van de ontwikkelingsrelevantie van de universitaire initiatieven aanmoedigen: betrekken van de universiteiten bij de beleidsdialoog, eigen initiatieven geënt op de sociale en economische situatie van het ontwikkelingsland,... Enkele nieuwe kanalen (zoals Beleidsvoorbereidend Onderzoek), gecreëerd door zijn voorganger, werden verder geïnstitutionaliseerd, maar de effectiviteit hiervan dient nog onderzocht te worden.

Relatie tot privé-sector

Op initiatief van Moreels kwam het Private Sector Ontwikkelingsprogramma er, waarbij het plaatselijk ondernemerschap in een aantal partnerlanden begeleid zal worden. Men benadert dit initiatief hoofdzakelijk vanuit de situatie van de KMO's van de partnerlanden: de KMO's uit het Zuiden verdienen ondersteuning omdat ze hun surplus opnieuw investeren in de onmiddellijke

omgeving en op deze manier tewerkstelling creëren. Of Belgische KMO's hetzelfde enthousiasme delen als het aankomt op zo'n vorm van samenwerking is nog maar de vraag. Overigens, de KMO's die hier iets voor voelen zijn reeds betrokken in een gelijkaardig initiatief dat al gesubsidieerd wordt. Men zal dus waakzaam moeten zijn voor dubbele financieringskanalen. Naast enkele zeer algemene criteria staat nog geen duidelijke selectieprocedure voor KMO's vast. Indien men hier onduidelijkheid laat, kan

dit tot wantoestanden leiden, de schandalen van vroeger indachtig. Het geplande maar nog niet werkzame Ondernemershuis (binnen BTC) kan bovendien aanleiding geven tot nieuwe vormen van gebonden hulp.

Nochtans heeft Moreels gepoogd de gebonden hulp af te schaffen en internationale mededinging te laten spelen. Jean Bossuyt reageerde hierop dat dit enkel zin heeft als deze afspraak wordt gemaakt binnen Europa of de OESO. De regel om de hulp te ontbinden is niet opgenomen in de kaderwet en blijft daarbij een edele poging. Bovendien is een belangrijk deel van de gebonden hulp in België afkomstig van de leningen van Staat tot Staat, die verstrekt worden door het Ministerie van Financiën en Buitenlandse Handel, waar de Staatssecretaris geen vat op heeft. Hij moet zich dan ook tevreden stellen met de toepassing van de criteria van ontwikkelingsrelevantie op deze leningen. Recent kwam er ook een nieuw comité "Finexpo" voor het beheer van de leningen van staat tot staat en de supersubsidies. Meer dan in het verleden zou dit comité rekening houden met de adviezen geformuleerd door de

Moreels voerde een belangrijke hervorming

door i.v.m. de financiering van de NGO's: hij

schakelde over van projectfinanciering naar

programmafinanciering. Deze hervorming is

van toepassing op alle NGO-activiteiten:

zowel op dienstverlening,

partnerfinanciering als op het uitzenden

van NGO-coöperanten en educatiewerk. Ze

wordt beschouwd als een grote vooruitgang

vertegenwoordiger van het kabinet van Ontwikkelingssamenwerking en van het ABOS.

De nadruk op het ontbinden van de hulp kan wel een positieve uitwerking hebben op de publieke opinie als gedeeltelijk antwoord op de schandalen die zich in het verleden hadden voorgedaan.

De mythische norm en budgetoverzicht

Het welbekende streefcijfer voor een jaarlijks budget van 0,7 procent van het BNP te besteden aan Ontwikkelingssamenwerking (Official Development Assistance of ODA)¹⁶ was ook opgenomen in het Beleidsplan van Moreels. Zelfs de tussentijdse doelstelling van 0,5 procent tegen eind 1999 wordt niet gehaald. Moreels slaagde er wel in het budget te herstellen tot het niveau van 1993. De uitgaven van ABOS bepalen voor twee derde de totale uitgaven voor de berekening van ODA. De stijging in effectieve uitgave van het ABOS-budget tijdens de laatste vier jaar is voornamelijk te wijten aan de geleverde inspanning de bestedingsgraad zo hoog mogelijk te houden. Waar in de jaren 1995, 1996 slechts respectievelijk 75 en 78 procent van de begroting werd uitgege-

ven, haalde men in 1997 en 1998, een bestedingsgraad van 85 procent en 94 procent.

(zie tabel hieronder)

Zoals uit de bovenstaande tabel blijkt, heeft de directe bilaterale samenwerking verder aan invloed verloren, terwijl de indirecte samenwerking op een groter aandeel van het budget kan rekenen. Deze verschuiving is zeker deels te wijten aan de hervormingen die zich binnen de administratie voordeden.

Institutionele hervormingen

Een eerste belangrijke hervorming, wat het Departement Ontwikkelingssamenwerking betreft, is de oprichting van de BTC en de taakverdeling tussen dit orgaan en ABOS.

Een tweede grote verandering is de samenvoeging van ABOS met het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Tot nu toe lagen de taken van het ABOS in hoofdzaak op twee niveaus: enerzijds was er het

	1994	1995	1996	1997	1998
Administratiekosten	1116	1073	1244	1245	1443
Indirecte Bilaterale Samenwerking	5413	4100	4493	4426	4167
Directe Bilaterale Samenwerking	5280	7743	7870	8459	9065
Multilateraal	3836	3970	3073	5527	5848
Totaal ABOS	15645	16885	16680	19656	20523
Financiën bilat.	801	193	341	-628	-175
Financiën multilat.	5221	10638	8072	5406	5406
NDD	1266	1128	1425	1289	3737
Buitenlandse Zaken en Handel	451	616	534	574	574
Andere ministeries	295	168	265	226	226
Vlaamse Gemeenschap	294	330	483	459	486
Franse en Duitstalige Gemeenschap	200	208	234	268	292
Waals Gewest	41	102	76	62	61
Brussels Hoofdst. Gewest	0	0	0	0	0
Provincies, Gemeenten	154	126	173	208	208
Totaal Niet-ABOS	8723	13510	11604	7863	10814
Totaal ODA	24368	30395	28284	27520	31337
BNP	7706000	7989000	8260000	8797000	8704858
ODA/BNP	0,32%	0,38%	0,34%	0,31%	0,36%
ABOS/BNP	0,20%	0,21%	0,20%	0,22%	0,24%

voorbereiden, plannen en evalueren van het beleid en anderzijds waren er de diverse vormen van uitvoering (van programma's en projecten, bevordering van privé-investeringen, uitzenden van coöperanten, sensibilisering en toekennen van studie- en stagebeurzen).

Bij een evaluatie in 1995-96 werd gewezen op het feit dat ABOS met teveel uitvoerende taken belast werd, waardoor het onvoldoende tijd en bekwaam personeel had voor de voorbereiding van het te voeren beleid, de evaluatie ervan en de controle erop.

Oorspronkelijk werd besloten om het ABOS te ontlasten van de uitvoeringstaken door meer beroep te doen ten eerste op lokale vertegenwoordigingen (de secties) en ten tweede op NGO's, universiteiten en andere organisaties.

Maar Moreels ging een stap verder en er werd besloten dat de Belgische samenwerking gedragen zal worden door:

1. ABOS dat zich zal toeleveren op:
 - de voorbereiding van het uit te voeren beleid;
 - de evaluatie van het beleid, wat staat voor de controle op de verwezenlijking van de doelstellingen en het formuleren van aanbevelingen voor toekomstige acties;
 - het toezicht op het beleid, m.a.w. nagaan of de procedures worden gevolgd en of de financiële middelen correct worden aangewend.
2. De Belgische Technische Coöperatie (BTC), die een vennootschap van publiek recht met sociaal oogmerk wordt. Haar voornaamste taak is de uitvoering van het samenwerkingsbeleid, dat is het dagelijks beleid en de uitvoering van ontwikkelingsprogramma's en -projecten binnen het operationeel kader dat wordt voorbereid, geëvalueerd en gecontroleerd door de Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking;
3. Een Kaderwet Ontwikkelingssamenwerking, waarin de hoofdlijnen van het beleid vastgelegd zullen worden. De bedoeling van zo'n wet is de continuïteit in het beleid garanderen en een striktere juridische basis voor de samenwerking creëren.

De oprichting van het BTC draagt bij tot het verhelpen van het gebrek aan gekwalificeerd personeel, dat een belangrijke hinderpaal vormde voor de werking van het ABOS en één van de redenen was waarom men het geld voor de programma's niet besteed kreeg. Een andere reden voor het in leven roepen van de BTC is het toepassen van de

regels die in de privé-sector gelden. Maar het toezicht en de sturing blijven bij de overheid.

Wel mag men niet uit het oog verliezen dat de kans bestaat dat de uitvoerders zich minder verantwoordelijk zullen voelen bij de uitvoering van de beslissingen van het ABOS of dat de uitvoerders een beter zicht hebben op de situatie als een project de voortzetting is van een vorig door hen uitgevoerd project.

Ook vrezen sommigen dat de BTC met de uitvoering van de directe bilaterale samenwerking niet voldoende omzet zal realiseren om zichzelf te verantwoorden. Dat leidt tot een zoektocht om ook andere dan strikt directe bilaterale samenwerking (b.v. het Overlevingsfonds) naar de BTC te schuiven. De discussie hierover is nog niet afgesloten.

Men kan zich afvragen of we niet het gevaar lopen nog eens de aansluiting met het actuele debat (i.v.m. decentralisering, partnership, mede-beheer,...) te missen. De internationale samenwerking blijft immers in volle evolutie. Het is dan ook nodig dat deze principes i.v.m. mede-beheer, decentralisering e.d. duidelijk worden aangegeven in de taakomschrijving en zichtbaar worden in de praktijk van de BTC. Dit zou o.m. betekenen dat de BTC zich zou beperken tot taken die niet door het betreffende ontwikkelingsland uitgevoerd kan worden, dat de klemtoon meer ligt op begeleiding dan op zelf uitvoeren.

Wegens de nood aan een coherente en gecoördineerde aanpak van de internationale acties, werd er geopteerd voor de samenvoeging van het ABOS met het ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

De nieuwe eenheidsstructuur zal bestaan uit zes directies-generaal, waaronder het directie-generaal internationale samenwerking (DGIS) dat bevoegd zal zijn voor de coördinatie, de geografische kennis, de sectoren, de thema's, de spoedhulp, de indirecte actoren,...

Waarborgen zullen worden ingebouwd die de identiteit en de doelstellingen van de ontwikkelingssamenwerking moeten garanderen en die ervoor moeten zorgen dat de ontwikkelingsrelevantie vooropstaat bij de beoordeling van de programma's en projecten. De autonome naamloze vennootschap BTC zal dan werken in opdracht van DGIS.

Men kan stellen dat een dergelijke integratie de mogelijkheid tot een grotere coherentie biedt, het is ook een trend die waar te nemen is in andere

landen zoals Nederland, Frankrijk. Toch zijn er een aantal gevaren aan verbonden.

In de eerste plaats zal DGIS een groot deel van zijn terreinervaring verliezen door de komst van het BTC, waardoor het gevaar bestaat dat DGIS minder au sérieux zal worden genomen binnen Buitenlandse Zaken.

Een tweede nadeel kan zijn dat de diplomatie teveel invloed gaat uitoefenen op de ontwikkelingssamenwerking, wat kan leiden tot een uit smeren van de hulp over teveel landen.

Bovendien is er in deze situatie een groter personeelsverloop en zijn diplomaten doorgaans minder ervaren op het vlak van ontwikkelingssamenwerking.

Verder is het van belang dat voldoende schotten voor de financiële middelen van het departement Ontwikkelingssamenwerking worden geplaatst om zo de begroting te vrijwaren van allerhande vervuiling door pressiegroepen.

Tenslotte moet er op gewezen worden dat ont schotting binnen de Belgische politieke context geen tovermiddel zal blijken. Misschien wel int egendeel, aangezien Ontwikkelingssamenwerking zelfs in Nederland onder meer op financieel vlak verzwakt uit de ont schottingsoperatie lijkt te zijn gekomen en in België het departement Ontwikkelingssamenwerking nog zwakker staat.

Een voorbeeld van samen werking (en de gevolgen ervan) tussen Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is de Azië-nota, waarin het onderdeel ontwikkelingssamen werking erg mager is uitgeval len in vergelijking met de rest. Zelfs in het ontwik kelings-hoofdstuk is het eco nomisch eigenbelang nooit ver weg. Hoewel de nota expliciet stelt: "Ontwik kelingssamenwerking moet in de eerste plaats gericht zijn op het voorzien in de basisbehoeften van de armste bevolking", lees je iets verder dat het de rol van ontwikkelingssamenwerking is "de exportmogelijk heden van de Belgische ondernemingen te stimuleren en steun te verlenen aan Belgische KMO's die het risico aandurven in die landen te investeren." Hoe dit te rij men valt met ongebonden hulp is niet duidelijk.

Als conclusie kan gesteld worden dat veel zal afhangen van de verhouding tussen BTC en Bui tenlandse Zaken, de relatie met de samen werkingsecties, de concrete organisatie van BTC en het nieuwe ABOS. Essentieel zijn: een gezonde samenwerking tussen BTC en het afgeslankte ABOS-departement op Buitenlandse Zaken, beletten dat de nieuwe structuren gepolitiseerd raken en vermijden dat de BTC een louter tech nische club wordt die met oog op een efficiënte uitvoering van projecten de lakens overal naar zich toe trekt. Zoals J. Bossuyt het zegt "De meer waarde van de BTC ligt niet in het zelf uitvoeren maar in het vergemakkelijken van de uitvoering van ontwikkelingsprogramma's door partners in de ontwikkelingslanden zelf."

Waar laat Moreels de teugels los en hoe gaat Boutmans verder?

Het is duidelijk dat het werk van Moreels niet min is. Gedurende vier jaar heeft hij het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking, naar aanlei ding van een heleboel schandalen en in opvolging van het werk dat de Parlementaire Onderzoeks-

commissie verrichtte, in een nieuwe richting geduwd. Naast de meer actuele visie op internationale samen werking is een van de belangrijkste achterliggende doelstelling bij de hervormingen, het mogelijk maken van een efficiënter beleid. Deze wordt gerealiseerd door een algemene concen tratie beweging in zowel de directe bilaterale als multila terale samenwerking en een vereenvoudiging van de te volgen administratieve pro cedures (NGO's). Deze alge mene lijnen werden opge-

nomen in een kaderwet en zijn dus bindend voor zijn opvolgers.

Aangezien een goed en efficiënt bestuur een van de belangrijke doelstellingen van de huidige rege ring is, en de huidige Staatssecretaris Eddy Boutmans reeds uitsprak dat hij zich laat leiden door de wet, is voor de toekomst deze doelstelling ver zekerd.

Het is duidelijk dat het werk van Moreels niet min is. Gedurende vier jaar heeft hij het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking, naar aanleiding van een heleboel schandalen en in opvolging van het werk dat de Parlementaire Onderzoekscommissie verrichtte, in een nieuwe richting geduwd.

Toch blijkt dat de uiteindelijke uitvoering en het vooropgestelde beleid niet steeds met elkaar overeenstemmen. Zowel bij de geografische als bij de sectoriële concentratie hebben andere dan zuiver objectieve factoren een rol gespeeld bij de uiteindelijke keuze. Deze brengen de doelstelling van een vereenvoudigd en efficiënt beleid zelfs in het gedrang. Uit de toespraak die Eddy Boutmans hield tijdens de diplomatieke dagen¹⁷ scheidde reeds een wijziging van partnerlanden door zijn zinnen. Het blijft wachten op een duidelijke argumentering om te oordelen of deze terecht of niet terecht is, maar anderzijds maakte Moreels dit mogelijk door een weinig doorzichtige keuze van criteria en partnerlanden. Hierbij zou de rotatie reeds snel van start kunnen gaan.

De multilaterale samenwerking evolueert in principe in de juiste richting, al werd het objectief niet bereikt. Om te checken of de keuze van organisaties klopt, is echter ook meer informatie nodig.

Op het vlak van professionalisering van NGO's is wel duidelijk reeds een weg afgelegd. De hervormingen liepen niet steeds van een leien dakje, maar men kan momenteel wel stellen dat er vooruitgang is, al zal gauw blijken dat hier nog een tweede fase nodig is. Door verschillende mensen uit de NGO-wereld aan te nemen als kabinet-smedewerkers zal deze sector zeker de nodige aandacht krijgen onder het beleid van Boutmans. In welke zin is nog niet duidelijk.

De nieuwe regering heeft zich er alweer toe verbonden de norm van 0.7 procent van BNP aan ontwikkelingssamenwerking te besteden. Deze belofte wordt hoe langer hoe ongeloofwaardiger, aangezien de capaciteit en de uiteindelijke interesse voor de Noord-Zuid problematiek beperkt blijft.

Naast de voorgaande thema's en instrumenten, waar reeds een hervorming in de realiteit gebeurde, heeft Moreels ook een aantal aspecten in de wet veranderd, zonder dat die reeds veruitwendigd werden. Dan denken we in de eerste plaats aan de institutionele hervormingen. Het schip is van wal maar de kapitein moet afgelost worden. Waar zal het heenvaren? Hier toont zich een eer-

ste belangrijk en dringend project voor de nieuwe Staatssecretaris: de concrete uitvoering moet zo snel mogelijk gebeuren, teneinde onnodige onzekerheid te voorkomen. Zeer nauwe opvolging en bijsturing zal noodzakelijk zijn en dit in

eerste instantie bij het tot stand komen en in werking treden van de BTC. Het waken over de ruimte voor ontwikkelingssamenwerking binnen de administratie is een aandachtspunt dat Agalev zegt begrepen te hebben.¹⁸ De aandacht die Minister van Buitenlandse Zaken Michel richt op Centraal Afrika, was in eerste instantie verrassend,

doch het is niet duidelijk welke inspraak de Staatssecretaris hierin heeft en welke richting Michel hier wil inslaan. Wat betreft de nieuwigheden die Moreels in zijn beleid heeft willen brengen met o.a. het PSOP dient men op te letten dat de concretisering niet ontspoord in een nieuw schandaal.

Vier maanden na de regeringsvorming blijft een grote onzekerheid bestaan rond al deze aspecten en is de opvallende stilte vanuit het kabinet Ontwikkelingssamenwerking verontrustend. Het opstarten van de BTC gaat zeer langzaam en er ontstaan twijfels omtrent de uiteindelijk werking. De onzekerheid groeit dus en dit maakt het voor bepaalde diensten binnen DGIS moeilijk om de werkzaamheden verder te zetten.

Een ander belangrijk punt voor de nieuwe staatssecretaris is de zorg die besteed wordt aan de strategienota's. Deze zijn de instrumenten die, indien ze duidelijk worden opgesteld, het beleid coherent en doorzichtig maken en de uitvoering ervan kunnen vereenvoudigen. Ze zijn van cruciaal belang omdat zij de inhoudelijke visie op het ontwikkelingsvraagstuk gedeeltelijk uitdragen. In het gebrek aan traditie voor onderzoek en duidelijke visie op dit thema binnen de partij schuilt een reëel gevaar van twijfel en vertraging.

(4 november 1999)

Noten

- 1 MOREELS R., *Kleur Bekennen, Toekomstplan voor de Belgische Ontwikkelingssamenwerking*, oktober 1996.
- 2 MOREELS R., *Beleidsplan voor de Belgische Internationale Samenwerking, Kleur Bekennen*, 1998.

- 3 Wetsvoorstel : 17 december 1997 – Wet betreffende de Belgische Internationale Samenwerking, 25 mei 1999, Belgisch Staatsblad 01/07/1999.
- 4 UNDP: United Nations Development Programme.
- 5 VAN DAELEN J., VERHAEGEN H., *Het "nieuwe begin" gewikt en gewogen.*, in : De Wereld Morgen, Brussel, mei 1998, p.22.
- 6 Ibid.
- 7 verminderde uitgaven: Bangladesh, Gabon, Indonesië, Zambia en Zimbabwe
- 8 stabiel of sterke schommeling: Congo, Algerije, Guinee, Cameroen, Suriname en Thailand
- 9 NCOS, *Duurzaam uit het dal?*, De Belgische Ontwikkelingsamenwerking in 1998, bijlage de Wereld Morgen, juni 1999, p. 6.
- 10 Wet betreffende de Belgische Internationale Samenwerking van 25 mei 1999, Art.9, Belgisch Staatsblad, 01/07/1999.
- 11 Het IDA werd niet meegerekend aangezien deze organisatie vroeger evenzeer gesteund werd maar via het Ministerie van Financiën ging.
- 12 ABOS, *Activiteitenverslag 1998.*
- 13 Interview met Johan Cottenie, Nationaal Centrum voor OntwikkelingsSamenwerking, Brussel, 3/4/98.
- 14 ABOS, *Het nieuwe gezicht van de Belgische Internationale samenwerking*, Kleur Bekennen, Brussel, maart 1999, p.12.
- 15 Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, Verantwoording van de algemene uitgaven begroting voor het begrotingsjaar 1998, 23/7/97, p. 417.
- 16 De definitie van ODA werd bepaald door de OESO, teneinde voor internationale vergelijking, gelijkvormigheid te bekomen.
- 17 Toespraak van de heer Eddy Boutmans, Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking tijdens de Diplomatieke Contactdagen, Brussel 8 september 1999.
- 18 Persmededeling Brussel 6 september, <http://www.agalev.be/pers/persmededeling/1999/0906a.shtml>, 14/09/1999.

a a n k o n d i g i n g

Cultureel Centrum Berchem
Zaterdag 29 januari 2000 -- vanaf 10 uur

NAVO: Agressie versus ontwikkeling?

Studiedag over de Navo, het Euroleger en humanitaire interventie

Ook Belgische vliegtuigen hebben dit voorjaar aan de Navo-acties tegen Joegoslavië deelgenomen. Meer dan 100 organisaties hebben toen de stopzetting van de bombardementen geëist en vroegen om een maatschappelijk debat over de Navo. Deze studiedag wil hiermee een begin maken.

's Voormiddags: Geschiedenis van de Navo vanaf 1989 en duiding van de evoluties (incl. Georges Spriet en Marc Vandepitte)

's Namiddags: werkwinkels over: militarisering (bewapeningsdruk, defensiebegroting, nucleaire wapenwedloop...); ex-Joegoslavië/Kosovo; de rol van de media in de oorlog en democratisch deficit; humanitaire interventie als conflict-preventie versus duurzame ontwikkeling en ontwikkelingssamenwerking.

Afsluitend debat over "Euroleger, internationaal recht en humanitaire interventie" met: Eric Suy (gevr.), Michel Collon, Hugo Vandierden (Agalev), Eric Derycke (SP, gevr.) - Moderator: Guy Poppe (gevr.)

Organisatie: Christenen voor het Socialisme, Oxfam-Solidariteit, Vrede v.z.w., Forum voor Vredesactie, Werkplaats Theologie en Maatschappij, Anti-Imperialistische Bond, Elcker-Ik Antwerpen.

Informatie: Christenen voor het Socialisme, tel. 015.41.64.84.